VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

18.09.2018 Dnro 106/61/18

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asia: Valtioneuvoston selvitys E 62/2018 vp Komission ehdotus Euroopan petostorjuntaviraston (OLAF) tutkimuksista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 883/2013 muuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) kanssa tehtävän yhteistyön ja OLAF:n tutkimusten vaikuttavuuden osalta

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa sen lisäksi, mitä valtiovarainministeriön muistiosta ilmenee, että ehdotus, jolla pyritään selkeyttämään Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) ja Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) toimivaltasuhteita jo ennen kuin EPPO aloittaa toimintansa, on tervetullut. Samassa yhteydessä on tarpeellista myös arvioida uudelleen OLAF:in tutkimusten vaikuttavuuden parantamista. Lisäksi on tärkeää selkeästi säätää siitä, miten EPPO:n ja OLAF:in toimivalta suhteessa toisiinsa on järjestettävä.

OLAF suorittaa omien toimivaltuuksiensa perusteella hallinnollisia tarkastuksia, joiden tavoitteena on ennalta estää ja paljastaa Euroopan unionin budjettiin kohdistuneita väärinkäytöksiä. Päätöksen siitä, onko OLAF:in toiminnassaan paljastama menettely arvioitava rikosprosessissa, päättää oikeusviranomainen eli EPPO. Toimivaltakysymysten selkeys edellyttää, että ehdotuksen 12 c artiklassa kuvattu tiedonkulku turvataan erityisesti OLAF:ilta EPPO:on. Luonnoksesta ei ilmene, miksi EPPO:lle asetetaan tässä yhteydessä tarkkoja määräaikoja, mutta OLAF:ille ei.

Turvaamistoimenpiteiden päällekkäisyyttä OLAF:in ja EPPON:n välillä on tarpeen välttää. Erityisesti sen vuoksi, että rajat ylittävissä talousrikoksissa tulee panostaa rikosten selvittämisen lisäksi rikoshyödyn jäljittämiseen ja turvaamiseen. OLAF:in ennenaikaiset tai päällekkäiset toimet voivat olennaisesti haitata EPPO:n tuloksellista rikoshyödyn poisottamista. Tämän vuoksi on kannatettavaa, että 12 d artiklassa nimenomaan säädetään siitä, ettei OLAF saa aloittaa hallinnollista tutkintaa, jos EPPO on jo ryhtynyt samassa asiassa rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin.

Osoite Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Telekopio 029 562 0888
Sähköpostiosoite vksv@oikeus.fi

EPPO:n ja OLAF:in yhteistyötä arvioitaessa on muistettava, että molemmat virastot soveltavat väärinkäytösten/rikosten tutkimisessa osittain eri lainsäädäntöä. EPPO:n puolesta toimivat valtuutetut syyttäjät soveltavat jäsenvaltion kansallista lakia, kun OLAF:in tarkastusten tekijät perustavat ratkaisunsa tilanteesta riippuen EU-säädöksiin tai kansalliseen lakiin. Kansalliset rikosoikeudelliset pakkokeinot turvannevat lähtökohtaisesti esitutkinnassa asian selvittämisen ja rikoshyödyn poisottamisen tehokkaammin kuin hallinnolliset menettelyt. Tämän vuoksi on kannatettavaa, että OLAF:in tulee tukea EPPO:n toimintaan tehokkaasti ja välttää sellaisia toimia, jotka saattaisivat vaikeuttaa rikosvastuun toteuttamista.

EPPO:n suhde OLAF:iin pitäisi Valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan nähdä selkeästi lainvalvonta- ja oikeusviranomaisen suhteena hallintoviranomaiseen. Kansallisesti suhde vastannee lähinnä Syyttäjälaitoksen/Poliisin ja Verohallinnon välistä toimivaltajakoa, jossa hallintoviranomainen voi toiminnassaan epäillä verovelvollisen syyllistyneen talousrikokseen, josta se tekee rikosilmoituksen.

Kansallisesti saadun kokemuksen perusteella voidaan ennakoida, että syyttömyysolettamaan, itsekriminointisuojaan ja ne bis in idem- kieltoon liittyvät kysymykset voivat tulla esiin myös EPPO:n ja OLAF:in suhteessa.

Nyt kyseessä olevassa asetusehdotuksessa tulisi selkeästi määritellä hallinnollisten tarkastusten sisältö ja hallinnollisten seuraamusten luonne, jotta myöhemmin OLAF:in toimet eivät aiheuttaisi samassa asiassa EPPO:n rikosoikeudellisen toimivallan menetystä. Vaikka EPPO- jutut ajetaankin kansallisissa tuomioistuimissa kansallisen lain mukaan, ei ne bis in idem- periaatteen soveltamisalan laajuudesta uudessa eurooppalaisessa rikosoikeudellisessa tilanteessa ole varmuutta. Sovellettavaksi tulee OLAF:in toimien osalta Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ja kansallisen rikosprosessin osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö, jotka eivät tällä hetkellä täysin vastaa toisiaan ja ovat jatkuvassa muutoksessa.

Vastaavasti asetusehdotuksessa tulisi selkeästi todeta, että OLAF:in suorittamilla tarkastuksilla tulee kuultaville ilmoittaa, missä asemassa heitä kuullaan ja mitä oikeuksia tai velvollisuuksia heillä kuulemisessa on. Mahdolliset syyttömyysolettaman tai itsekriminointisuojan rikkomiseen liittyvät väitteet myöhemmin kansallisessa EPPO- rikosprosessissa voivat heikentää syytettä, jos OLAF:in hankkiman selvityksen näyttöarvo väitteiden seurauksena laskee merkittävästi.

Osoite Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin 029 562 0800

Telekopio 029 562 0888

Sähköpostiosoite vksv@oikeus.fi

VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

18.09.2018 Dnro 106/61/18

Koska OLAF:lla on ollut joissakin jäsenvaltioissa vaikeuksia saada tarkastuskertomuksensa hyväksytyiksi todisteena, olisi tärkeää sisällyttää asetukseen nimenomainen artikla mahdollisuudesta käyttää kertomuksia näyttönä rikosasiassa. Näytön arviointi on kuitenkin jätettävä kansallisten tuomioistuinten harkintaan.

Valtakunnansyyttäjä Raija Toiviainen

Valtionsyyttäjä Ritva Sahavirta

Osoite Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki

Puhelin 029 562 0800

Telekopio 029 562 0888

Sähköpostiosoite vksv@oikeus.fi